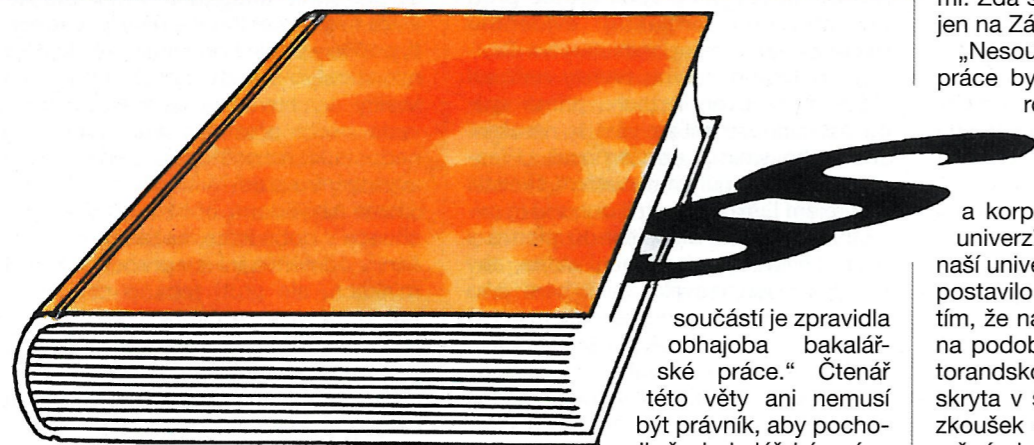

VYSOKOŠKOLSKÝ ZÁKON ZAPOMNĚL NA PODVODNÉ STUDENTY

Pravidla na podobu absolventské práce si každá škola určuje sama

V souvislosti s kauzou plzeňských práv se takřka den co den v médiích objevují informace o tom, že ta či ona bakalářská, diplomová, rigorózní nebo dizertační práce nesplňovala potřebné parametry k tomu, aby se její dotčený autor mohl honosit příslušným titulem. Avšak kde původci těchto rychlých soudů berou jistotu, že daná závěrečná práce by automaticky měla vést ke zpochybnění dosaženého stupně vzdělání? Minimálně v případě plagiátu i zdravý selský rozum praví, že něco takového přece nemůže podvodníkovi projít. Nezapomínejme však, že právo a spravedlnost nejsou jedno a totéž...

Zákon žádná kritéria neurčuje

Zcela klíčovým souborem pravidel, jenž určuje chování vysokých škol, je pochopitelně vysokoškolský zákon. Tato legislativní norma, přijatá parlamentem roku 1998 prošla již několika novelizacemi. Jedna z nich, mající působnost od roku 2006, stanovila vysokým školám povinnost zveřejňovat všechny závěrečné práce svých absolventů. Do té doby (a to ani zpětně) neměl a nemá nikdo právo nahlížet do absolventské práce bez souhlasu jejího autora. Pokud však jde o parametry závěrečných prací, za uplynulých jedenáct let existence zákona o vysokých školách se nic nezměnilo. Jaké obecné podmínky tedy určují podobu vysokoškolské kvalifikační práce?

Jedním slovem: minimální. Žádná kvalitativní ani kvantitativní kritéria zákon nestanovuje. U bakalářského studia je v článku 3 paragrafu 45 pouze uvedeno, že: „Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž

doktorské tituly ode všech předešlých odlišuje to, že jsou nedílnou součástí absolvovaného magisterského studia.

Malý doktorát může získat jen ten, kdo obhájí dizertační práci. „Absolventi magisterských studijních programů, kteří získali akademický titul „magistr“, mohou vykonat v téže oblasti studia státní rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce,“ praví se v zákoně.

Kauza plzeňských práv upozornila mimo jiné na to, že rigorózní práce jsou občas identické s pracemi diplomovými. Zdá se, že to ale zdaleka není praxí jen na Západočeské univerzitě.

„Nesouhlasím s tím, aby diplomové práce byly uznávány jako práce rigorózní. Byla to vždy poměrně běžná praxe především na právnických fakultách,“ tvrdí JIŘÍ NANTL, ředitel právních a korporativních vztahů Masarykovy univerzity v Brně a pokračuje: „Na naší univerzitě se k této praxi její vedení postavilo negativně. Problém se vyřešil tím, že na rigorózní práci jsou stanovena podobná kritéria jako na práci doktorandskou. Podstata problému je však skryta v samotném smyslu rigorózních zkoušek – jde pouze o rozšíření závěrečné zkoušky v magisterském studiu, kdy se ale již vlastně nijak dále nezvyšuje kvalifikace absolventa. Jde vlastně jen o magistra, který vypadá lépe.“

Legislativa pamatuje zejména na habilitační práce

Nu a ještě nám zde zbyly práce dizertační, jimiž se uzavírá doktorský studijní program (Ph.D.) – teologové mají opět své specifikum: doktor teologie (Th.D.). Na dizertační závěrečné práce legislativa pamatuje touto větou: „Dizertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění.“

Pro pořádek se ještě dotkneme habilitačních prací, které jsou součástí habilitačního řízení, jehož zdárné zvládnutí opravňuje dotčeného k užívání titulu docent. Touto kategorií vysokoškolských prací se však zde již dále zabývat nebudeme, a to jednak proto, že nejde o práce závěrečné, jež završují několikaleté studium (u rigoróza jde tedy jen o jeho jakési zdůraznění), jednak i proto, že na rozdíl ode všech typů absolvent-

ských prací na ně už přímo legislativa poměrně detailně pamatuje. Zákondárce pro obhajobu habilitačních prací stanovil přesně daná kritéria, například: „Habilitační komise ve složení schválené vědeckou radou jmenuje tři oponenty habilitační práce. Z vysoké školy, na které se habilitační řízení koná, může být jmenován pouze jeden oponent.“

Avšak i veškeré státní závěrečné zkoušky jsou na základě zákona otevřeny pro účast vnějších aktérů, a tím je vytvořen i prostor pro případnou nezávislou kontrolu kvality absolventské práce. V paragrafu 53 o státních zkouškách se uvádí, že ministerstvo školství „může jmenovat další členy zkušební komise z významných odborníků v daném oboru“. Zatímco do roku 2006 to MŠMT dělat muselo, novela tuto účast stanovuje už jen jako právo ministerstva, nikoliv jako povinnost. „Dnes tuto možnost využíváme spíše ojediněle a většinou na základě doporučení Akreditační Komise (AK), když se někde objeví nějaký problém,“ informuje VÁCLAV VINŠ, ředitel odboru vysokých škol ministerstva školství.

Rozhodující jsou registrovaná pravidla

Povinností každé veřejné vysoké školy, respektive jejího rektora, je podat na ministerstvu školství žádost o registraci vnitřních předpisů. Jde o soubor všech pravidel, kterými se daná škola řídí. Kritéria pro takovéto vnitřní předpisy však nikde nijak stanovena nejsou. Pouze se ve vysokoškolském zákoně uvádí, že MŠMT žádost o registraci zamítne, pokud vnitřní předpis v něčem odporuje jakékoliv jiné právní normě. Ministerstvo ani nikdo jiný tedy nemůže škole určovat, jak mají vypadat její pravidla, včetně parametrů určujících podobu bakalářské nebo diplomové práce.

„V těchto předpisech však bývají uvedena i kritéria na podobu absolventské práce. Pokud by si tedy některá škola do těchto předpisů uvedla, že diplomová práce bude mít třeba deset stran, je to teoreticky možné. Avšak škola by pak mohla mít problém při akreditaci,“ vysvětluje ředitel Vinš.

Není proto tedy možné od stolu říci, že například poslanec Marek Benda musel mít svou rigorózní práci v rozsahu nejméně sta normostran. Rozhodující je, co obsahují vnitřní předpisy plzeňské univerzity. To nám jistě ozřejmí nyní probíhající vyšetřování Akreditační komise. Navíc JUDr. Benda odevzdal text své diplomové práce i jako práci rigorózní – nic nezměnil, nic nedopsal. Zdá se, že i v tomto případě by se mělo vycházet z registrovaných vnitřních předpisů školy. Možné využití předešlé závěrečné práce do podoby jiné akademické nebo vědecké práce by proto možná mělo také být nějak kodifikováno. „Je to ale diskutabilní. Pokud komise za účasti externích odborníků při státní zkoušce sama usoudí, že diplomová práce

je nadprůměrně kvalitní, může ji podle mého názoru doporučit k obhajobě i u zkoušky rigorózní,“ míní V. Vinš.

Může být plagiátor vůbec postižen?

Pokud tedy student odevzdá k obhajobě práci, která neodpovídá kritériím stanoveným a registrovaným školou na MŠMT, neměla by takováto práce být vůbec přijata k obhajobě anebo by ji student alespoň neměl mít šanci obhájit. Jak ale postupovat v situaci, když takováto neregulární, nebo dokonce opsaná práce projde a absolvent již získá kýžený diplom?

Ministerstvo školství ve svém právním rozboru tvrdí, že na základě správního práva je možné akademický titul odejmout ve chvíli, když se zjistí, že byly nějakým závažným způsobem porušeny podmínky stanovené k jeho dosažení, tedy rozhodně v případě prokázání plagiátorství.

Musíme však mít na paměti, že jde jen o jeden z právních názorů. Jiný pohled na věc vychází z vysokoškolského zákona. V něm nejenže nikde není stanoven postup určený k případnému odebrání akademického či vědeckého titulu, ale zároveň je v zákoně klauzule, která de facto nepřímou naznačuje, že titul kvůli opsané práci odebrat nelze. Paragraf 67 obsahuje jen jedinou, ale zato velice jednoznačnou a podstatnou větu: „Ze studia bude vyloučen student, který byl ke studiu přijat v důsledku svého podvodného jednání.“ Nabízí se proto otázka, proč podobné taxativní vymezení není uvedeno i v případě podvodného jednání vedoucího k získání akademického nebo vědeckého titulu. Jak známo: Co zákon nezakazuje, je dovoleno. Navíc se také nabízí otázka, kdo by titul odebral? Ten, kdo ho udělil, tedy škola, to rozhodně být automaticky nemusí. „Když dnes někdo říká, že navrhne odebrání titulu, tak nevím, komu to navrhne,“ podotýká rektor ČVUT VÁCLAV HAVLÍČEK.

Musíme si proto počkat na chvíli, až některá vysoká škola odejme první titul, jeho dosavadní nositel podá žalobu a soud bude muset rozhodnout...

I se zveřejňováním prací může být problém

Podobně právně nejednoznačná situace je i v případě povinnosti vysokých škol zveřejňovat závěrečné práce svých absolventů. V paragrafu 47b zákona o vysokých školách se uvádí: „Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.“ Problém však spočívá v tom, že zde máme ještě autorský zákon, v němž se praví, že jakékoliv dílo může být zveřejněno jen se souhlasem jeho autora. A právníci považují autorský zákon za normu nadřazenou zákonu o vysokých školách – jde o vztah mezi normou obecnou a specializovanou.

Komplikace se také objevují u témat,

jež se týkají bezpečnostního výzkumu – policie nebo armáda. Zde však bezpochyby dominuje legislativa ošetřující utajované skutečnosti. A též projekty, které jsou v rámci závěrečné práce realizovány za podpory průmyslových firem, vedou k obdobnému střetu zájmů, tentokrát vlastnických, vztahujících se k určitému průmyslovému tajemství. „V takovýchto případech nejsou zveřejňovány ty části práce, které se týkají daného know-how. Oporu máme v autorském zákoně,“ uvádí rektor Havlíček.

Měla by se pravidla centralizovat?

„Centralizace pravidel, a to třeba i na podobu závěrečných prací, působí na první pohled možná pozitivně. Pokud ale respektujeme autonomii vysokých škol, měli bychom nechat i nadále zodpovědnost na nich. Při budoucích legislativních úpravách by měla být stanovena jednoznačná zodpovědnost a pravomocí rektora – zákon by neměl již nadále umožňovat, aby si děkan dělал, co chce,“ myslí si V. Vinš.

„Kvantitativní kritéria absolventských prací mají fakulty ČVUT poměrně volná, a to zhruba v rozmezí od třiceti do sedmdesáti stran. A u fakulty architektury je podle mě dostačující, když je u jedinečného díla jen výkresová dokumentace s příslušným průvodním textem. Je proto nesmyslné chtít, aby byla obecně závazným předpisem stanovena kritéria na podobu absolventských prací, například počet stránek. Einstein napsal svoji teorii relativity na dvanácti stranách. Pokud práce v přírodovědné nebo technické oblasti přináší něco absolutně nového, rozhodně stačí, když bude mít jen několik stránek,“ komentuje V. Havlíček.

Zastáncem úplné centralizace není ani J. Nantl: „V českém vysokém školství ale chybí jasný standard závěrečných prací. V takovéto situaci je možné zpochybnit jakoukoliv absolventskou práci. A nejenže chybí národní standard, často ho nemají definován ani jednotlivé vysoké školy. Mnohde se vychází z přesvědčení vedení jednotlivých kateder, které pak přivezou i zkušební komise. Navíc kritéria jsou v mnoha případech jen formální, spočívající především v počtu stran. Nemyslím si však, že by je musel určovat zákon. Kritéria by podle mě měla vyplývat především z kvalifikačního rámce terciárního vzdělávání, jenž se nyní připravuje. Zákon by měl pouze stanovit náležitosti systému zabezpečení kvality, tedy procedur, za jejichž funkčnost odpovídá univerzita státu. Pravidla určující podobu kvalifikačních prací by měla být jednotná pro celou univerzitu. Hodnotící škála by pak měla být založena na kompetencích odpovídajících danému typu závěrečné práce – mělo by být popsáno, jak má vypadat bakalářská práce na jedničku nebo diplomová na dvojku.“